

Andrzej Kowalczyk
Uniwersytet Łódzki

UWOLNIJ POEZJĘ, CZYLI JAK GOTYCKI METAL POMAGA W ZROZUMIENIU KLASYKÓW

Wprowadzenie

Z obszaru literatury pięknej najtrudniejsza dla odbiorcy wydawać się może liryka. Wynika to zarówno ze specyficznej formy, która mimo dominacji krótszych gatunków jest wymagająca dla czytelnika, jak i ze specyficznego języka, nieużywanego na co dzień. Na odbiór liryki wpływa również świadomość czytelnika dotycząca stosowanych przez autora konkretnych środków stylistycznych czy charakterystycznych cech gatunku. Celem niniejszych rozważań jest pokazanie sposobu na uczynienie klasycznej liryki bardziej przystępną dla współczesnego odbiorcy, w szkole czy poza nią. Środkiem temu służącym może być połączenie liryki z nietypowymi gatunkami muzycznymi, takimi jak gotycki metal bądź Neue Deutsche Härte. Syntezy takiej dokonuje na niemieckiej scenie muzycznej założony w 1996 roku w Iserlohn zespół Leichenwetter. Bierze on na warsztat poezję dawno zmarłych liryków, by przedstawić ją w odświeżonej wersji przy akompaniamencie instrumentów charakterystycznych dla metalu, jak również muzyki electro. W ramach niniejszego artykułu dokładniejszej analizie zostanie poddany sonet barokowego poety Andresa Gryphiusa pt. *Menschliches Elende*. Zastosowane zostaną przede wszystkim narzędzia analizy formalnej oraz analizy treści, w ramach której autor zwróci szczególną uwagę na warstwę rytmiczną wiersza oryginalnego oraz wersji proponowanej przez zespół Leichenwetter. Dodatkowo analizowany tekst zostanie umiejscowiony w kontekście historyczno-literackim.

Już od wielu lat widoczny jest utrudniony odbiór szeroko rozumianej poezji w procesie edukacyjnym, niezależnie od jego szczebla (Chrzastowska 1994: 97). System obowiązkowych lektur szkolnych często zniechęca do czytania

potencjalnych odbiorców literatury pięknej; a liryka zajmuje w nim miejsce drugorzędne. Trudno jej konkurować z prozą, bo ta jest na ogół prostsza w odbiorze i młodzież ma z nią do czynienia również poza lekcjami szkolnymi – obcując z literaturą rozrywkową. Dodatkowo czytanie autorów dawno już zmarłych wydawać się może mało atrakcyjne, ze względu na zachodzące zmiany społeczne i obyczajowe. Wiersz, który w niewielkiej ilości tekstu niesie dużo treści, wymaga nierzadko głębszej analizy i interpretacji niż utwór prozatorski, gdyż zastosowany w nim kod językowy jest mniej oczywisty. Odbiór liryki może zostać ułatwiony poprzez powrót do korzeni. Wywodzi się ona z muzyki czasów starożytnych i dawniej była śpiewana przy akompaniamencie instrumentalnym lub bez, co wiadać w najstarszych gatunkach lirycznych, takich jak hymn czy psalm. Z genezy tej wynika występowanie wielu cech i środków stylistycznych (wciąż obecnych we współcześnie uprawianych gatunkach), takich jak: rytm, rymy czy podział na strofy. Rozwój współczesnej poezji śpiewanej czy coraz to nowsze reinterpretacje psalmów w różnych stylach dowodzą, że połączenie wierszy z muzyką wciąż ma potencjał i odbiorców. Mnogość współczesnych gatunków muzycznych daje interpretatorom duże możliwości do zaprezentowania swojego spojrzenia na tekst.

Zespół Leichenwetter

Na płaszczyźnie poezji śpiewanej bardzo ciekawym zjawiskiem jest niemiecki zespół Leichenwetter, którego nazwę można by luźno tłumaczyć jako „trupia pogoda”. Reprezentuje on takie gatunki jak gotycki metal i NDH (Neue Deutsche Härte), i właśnie w takiej stylistyce prezentuje wykonania utworów dawno zmarłych niemieckich twórców. O swojej artystycznej misji opowiadają następująco na oficjalnej stronie internetowej¹: „Odkurzamy dzieła zmarłych niemieckich poetów, ubierając je w zgodne z duchem czasu szaty z mrocznego metalu, z uderzeniem klasyki i elektroniki”² (tłum. własne). Zespół został założony w 1996 w niemieckim Iserlohn, a jego wizerunek nawiązuje do motywów występujących w innych zespołach metalowych. Członkowie formacji podczas występów czy w sytuacjach oficjalnej komunikacji medialnej występują w różnorodnych

¹ <http://leichenwetter.com/index1.php> (dostęp: 17.01.2021).

² Niem. „Leichenwetter entstauben Werke verstorbener deutscher Dichter und kleiden sie in ein zeitgemäßes Gewand aus dunklem Metal mit klassischem und elektronischem Einschlag”, <http://leichenwetter.com/index1.php?auswahl=band&seite=main> (dostęp: 17.01.2021).

strojach, których immanentne cechy to: dominacja czerni, zastosowanie skóry, ćwieków czy masek. Wygląd taki ma sprawiać wrażenie mrocznego, a wręcz przerażającego, co jest mocno związane z tematyką opracowywanych przez nich utworów czy z kulturą muzyki metalowej jako taką. Członkowie zespołu występują również zawsze pod konkretnymi pseudonimami. W składzie w trakcie nagrywania albumu *Zeitmaschine*³ znajdowali się następujący muzycy: Numen – odpowiedzialny za wokół, Dawe – grający na gitarze elektrycznej, Professor – grający na perkusji oraz Rittmeister – wykonujący partie gitary basowej.

Muzyka metalowa i NDH

Metal jako odrębny gatunek wywodzi się z tradycji muzyki rockowej i podobnie jak ona również nie jest jednolity. Za prekursora uważany jest brytyjski zespół Black Sabbath, który przy użyciu narzędzi charakterystycznych dla rock'n'rolla wytworzył indywidualny, odrębny styl, przez członków zespołu klasyfikowany raczej jako heavy underground niż heavy metal. Najważniejszy w tym nurcie jest sam zespół, który tradycyjnie jest zarówno kompozytorem, jak i wykonawcą utworów. Instrumentalizacja metalowa nie odbiega zbyt mocno od rockowej, istnieje wyraźny podział na sekcję rytmiczną reprezentowaną przez perkusję, gitarę basową czy instrumenty klawiszowe oraz instrumenty solowe w postaci gitary elektrycznej. Ze względu na istnienie wielu podgatunków, których odrębne cechy bywają sprzeczne, trudno o precyzyjną definicję metalu jako jednolitego zjawiska muzycznego. W ogólnej charakterystyce możliwa do odnalezienia w większości podgatunków jest „ciężkość brzmienia”. Widoczna (czy raczej słyszalna) jest ona przede wszystkim w: agresywnych, szybkich rytmach, dynamicznym brzmieniu sekcji rytmicznej, wyraźnych solówkach gitarowych oraz mocnym wokalu. Wizerunek zespołów i prezentowane przez nie teksty są często inspirowane elementami nadprzyrodzonymi, tematyką satanistyczną, związaną z czarną magią, okultyzmem bądź ruchem *New Age*. Mocno widoczne jest to szczególnie w przypadku podgatunku, jakim jest metal gotycki (*gothic metal*), inspirowany subkulturą *Goth*, która to swój wizerunek buduje na motywach znanych z dzieł wiktoriańskiej powieści gotyckiej. Mrok, ponurość oraz dominacja czerni są widoczne zarówno w tekstach utworów, jak i w innych elementach kształtujących

³ Z albumu tego, wydanego w 2011 roku, pochodzi utwór *Menschliches Elende*, analizowany w niniejszym artykule. 11 lipca 2021 roku na stronie zespołu na portalu Facebook została opublikowana informacja, że wokalista Numen odchodzi z formacji.

wizerunek zespołu, takich jak ubiór czy okładki albumów. Innym zjawiskiem wewnątrz metalu, charakterystycznym wyłącznie dla twórców niemieckich, jest NDH, czyli Neue Deutsche Härte. Jest to podgatunek metalu, w którym istotną rolę odgrywają syntezatory oraz elektroniczne instrumenty muzyczne, stanowiące przeciwwagę dla gitar oraz perkusji. Partia wokalu stawia duży nacisk na zrozumiałość tekstu i może objawiać się zarówno w postaci melorecytacji, jak również charakterystycznego dla cięższych odmian metalu growlu⁴.

Połączenie ciężkiej muzyki metalowej i liryki wieków minionych może przy pierwszym kontakcie wydawać się dziwne czy wręcz groteskowe. Jednakże przy głębszym wejrzeniu w teksty utworów oraz naturę instrumentalizacji można dostrzec pewną spójność koncepcyjną. Styl wykonawczy Leichenwetter nie jest jednolity, jako że w samym gatunku metalu występuje dużo podgatunków, między którymi widoczne są subtelne różnice. Opiera się głównie na połączeniu metalu gotyckiego z charakterystycznym dla niemieckiej muzyki stylem Neue Deutsche Härte (Myśliwiec 2012) – którego najpopularniejszym reprezentantem jest zespół Rammstein – z wyczuwalnymi wpływami metalu symfonicznego. Celem takiej syntezy jest zarówno uzyskanie ciężkiej, mrocznej atmosfery, jak i wytworzenie indywidualnego stylu. Synteza ta widoczna/słyszalna jest w doborze instrumentalizacji oraz zastosowanych technikach wokalnych. Wykorzystywane są głównie instrumenty typowe dla rocka czy metalu, a więc gitara elektryczna, perkusja i gitara basowa. Do tego dochodzą keyboard oraz syntezatory – odpowiedzialne za industrialno-elektroniczne dźwięki tła, jak również niektóre instrumenty ze składu orkiestry symfonicznej. Partie wokalne są wykonywane w zróżnicowany sposób, od melorecytacji przez śpiew typowo chórалny, aż po trudny do wyćwiczenia growl.

Wykorzystanie liryki

W utworach grupy Leichenwetter ważniejsze od oprawy muzycznej są interpretowane teksty. Tematyka wybieranych wierszy jest szeroka, jednak wpisuje się w stylistykę gotyckiego metalu i samej subkultury Goth, z której zespół czerpie inspiracje wizerunkowe. W wykorzystanych tekstach najczęściej przewijają się motywy: śmierci, miłości, melancholii, mroku, snu, rozkładu oraz mocy nadprzyrodzonych. W nowożytnej poezji niemieckiej były one podejmowane

⁴ Por. <https://www.spiegel.de/karriere/shoutcoach-bringt-heavy-metal-saengern-das-schreien-bei-a-914047.html> (dostęp: 20.06.2021).

wielokrotnie, toteż praca zespołu Leichenwetter wpisuje się w wieloletni dialog na temat tych motywów i wartości. Dobór wierszy do opracowania jest zróżnicowany i w większości wypadków dochodzi do reinterpretacji jednego lub dwóch utworów przypadających na pojedynczego autora, tak więc spektrum twórców i epok literackich jest dosyć szerokie. Na warsztat są brane zarówno znane wiersze najpopularniejszych poetów niemieckich, jak choćby „Król Olch” Goethego, do którego już wcześniej muzykę napisali chociażby Franz Schubert czy Carl Loewe, jak i mało znane utwory rzadziej interpretowanych twórców. Najwcześniejsze teksty pochodzą z baroku, kiedy w centrum zainteresowania poetów znajdowała się marność i kruchość ludzkiego bytu. Dużą część dorobku zespołu Leichenwetter stanowią opracowania tekstów autorów czasu „burzy i naporu” oraz właściwego romantyzmu. Można wśród nich znaleźć czołowych przedstawicieli tych okresów, takich jak: Friedrich Schiller czy Heinrich Heine, Gottfried August Bürger tudzież Annette von Droste-Hülshoff. Dobrze w stylistykę specyficznej oprawy muzycznej wpasowują się hojnie czerpiące z nowych nurtów artystycznych utwory modernistyczne. Szczególnie wiersze ekspresjonistów, takich jak Georg Trakl czy Else Lasker-Schüler, które już z założenia mają szokować i uderzać, dobrze komponują się ciężkim brzmieniem.

Analiza

Warto na konkretnym przykładzie przeanalizować podejście zespołu do tekstu wyjściowego. Aby wiersz mógł być użyty jako tekst utworu, należy go poddać „obróbce”. Muzyczna forma wymaga rytmiki, która nie zawsze charakteryzuje utwory liryczne. Zespół Leichenwetter wykonuje zarówno teksty o budowie rytmicznej, z wyraźną sylabiczną strukturą oraz akcentowaniem, jak również wiersze wolne, cechujące się nierównomiernym rozmieszczeniem akcentów i niejednakową liczbą zgłosek przypadających na wers. W przypadku „obróbki” wierszy wolnych zespół często sięga po tytuł jako przerywnik między zwrotkami. Jest on wtedy powtarzany wielokrotnie między strofami i przyjmuje funkcję refrenu, może też oddzielać pojedyncze wersy refrenu. Taki zabieg zastosowano w aranżacjach dzieł Gottfrieda Benna *Requiem* oraz Georga Trakla *Klage*. Zespół Leichenwetter jest nad wyraz wierny tekstom oryginalnym i rzadko ingeruje w dobór słownictwa. Również pojedyncze wersy zachowują swoją hermetyczną strukturę. Obróbka tekstu polega przede wszystkim na ułożeniu wersów w odpowiedniej kolejności, aby dokonać wyraźnego podziału na zwrotki oraz powtarzający się refren. Nadaje to wykonaniom dynamikę, buduje napięcie i pozwala na

zastosowanie różnych technik wokalnych czy instrumentalizacji do konkretnych fragmentów tekstu. Autor dokona krótkiej analizy adaptacji sonetu Andreasa Gryphiusa pt. *Menschliches Elende* proponowanej przez zespół Leichenwetter⁵. Przy badaniu formy szczególny nacisk zostanie położony na zgodność muzycznej adaptacji wobec rytmiki oryginału. W części dotyczącej treści zostanie zastosowana analiza kontrastywna, koncentrująca się przede wszystkim na wykorzystanych motywach i ich przedstawieniu, z uwzględnieniem kontekstów historyczno-literackich baroku i współczesnej muzyki metalowej.

1. A Was sind wir Menschen doch! Ein Wohnhaus grimmer Schmerzen.
2. B Ein Ball des falschen Glücks, ein Irrlicht dieser Zeit,
3. B Ein Schauplatz herber Angst, besetzt mit scharfem Leid.
4. A Ein bald verschmelzter Schnee und abgebrannte Kerzen.

5. A Dies Leben fleucht davon wie ein Geschwätz und Scherzen.
6. B Die vor uns abgelegt des schwachen Leibes Kleid
7. B Und in das Totenbuch der großen Sterblichkeit
8. A Längst eingeschrieben sind, sind uns aus Sinn und Herzen.

9. C Gleich wie ein eitel Traum leicht aus der Acht hinfällt
10. C Und wie ein Strom verscheußt, den keine Macht aufhält,
11. D So muß auch unser Nam, Lob, Ehr und Ruhm verschwinden.

12. E Was itzund Atem holt, muß mit der Luft entfliehn;
13. E Was nach uns kommen wird, wird uns ins Grab nachziehn.
14. D Was sag ich? wir vergehn, wie Rauch von starken Winden⁶.

Sonet barokowego twórcy Andreasa Gryphiusa pt. *Menschliches Elende* posiada klasyczną budowę, wywodzącą się z tradycji włoskiej. Składa się z dwóch tetrastychów o charakterze opisowym, posiadających dokładny okalający układ rymów, oraz dwóch tercyn o charakterze refleksyjnym, z parami rymów w układzie CCD EED. Ma on również wyraźny rytm budowany poprzez charakterystyczny układ naprzemiennie występujących zgłosek akcentowanych i nieakcentowanych. Jest to dwunastozgłoskowiec, w którym średniówka występuje po szóstej zgłosce. Składa się to na naturalną rytmikę wewnątrz wersów, której zespół w trakcie wykonania jest wierny. Zmianie ulega natomiast następstwo wersów, toteż załamaniu częściowo ulega pierwotny układ rymów. Tetrastychy tworzą

⁵ Wykonanie utworu: <https://youtu.be/pAaxcJoHoRA> (dostęp: 20.06.2021).

⁶ https://de.wikisource.org/wiki/Menschliches_Elende (dostęp: 20.06.2021).

dwie zwrotki i wewnątrz nich nie następuje żadne przemieszczenie. Refren zbudowany jest z wersów z tercyn i można w nim wyróżnić trzy elementy. Pierwszym jest wstęp, na który składają się ostatnie wersy utworu, tj. wers 13. oraz 14. Ze względu na występujące tu pytania retoryczne pełni on funkcję wprowadzającą i nie jest powtarzany. Następnie daje się wyodrębnić refren właściwy, składający się z wersów 9–12. Jest on wykonywany dwukrotnie i może być traktowany jako zgodna z barokowym motywem *vanitas* odpowiedź na uprzednie pytanie, które w zamyśle Andresa Gryphiusa kończyło utwór. Ostatnim elementem refrenu, który występuje jedynie po pierwszej zwrotce oraz na końcu utworu, jest część wersu 9.: „Gleich wie ein eitel Traum”. Jest to jedyny fragment, w którym aranżacja ingeruje w ciągłość wersu, przerywając go tam, gdzie występuje średniówka. Jest on również intonowany znacznie wolniej, dzięki czemu słuchacz może odechnąć po trudnej tematyce poprzednich części refrenu. Jego zastosowanie pod sam koniec utworu wprowadza element spokoju, mocno kontrastujący z energiczniejszym wykonaniem reszty utworu.

W swoim utworze Andreas Gryphius mocno korzysta z estetyki barokowej. Już sam tytuł *Menschliches Elende* [Ludzka Nędza] podejmuje ugruntowany w XVII wieku topos *vanitas*. Wpisuje się on w dyskurs o przemijalności ludzkiego życia oraz nieuchronności śmierci. Popularność tematyki marności i śmierci w baroku ma swoje źródło w niepewnej sytuacji życiowej prostego człowieka w czasach nieustannych wojen i plag głodu. Drugą cechą charakterystyczną dla poezji tamtego czasu jest stosowanie dużej ilości wyszukanych środków stylistycznych. W dziele Gryphiusa to przede wszystkim metafory i porównania. Ludzki żywot zostaje porównany do szybko topniejącego śniegu i wypalonych świec, a rzeczywistość rozmywa się jak sen. Bogactwo środków stylistycznych w połączeniu z tematyzowaniem nikłości i nieznacności życia wobec nieskończoności tworzy kontrast. Podobny dysonans występuje w metalowej aranżacji utworu, w której agresywne dźwięki przesterów gitarowych i syntezatorów towarzyszą wyszukany zwrotom i figuram retorycznym. Muzyka jako najbardziej ulotna ze sztuk już w samej formie może prezentować ideę przemijalności, gdyż w chwili, w której trwa, również zanika. Metal przez to, że wywodzi się z muzyki rockowej i ma duży udział w konkulturze drugiej połowy XX wieku, jest buntowniczo nastawiony do rzeczywistości i zwraca się ku temu, co irracjonalne. Nadaje to nowy wymiar sonetowi Gryphiusa, gdyż w oprawie muzycznej dostrzegalny jest bunt i sprzeciw wobec zastanego świata, mimo że tekst nie sugeruje takiej postawy. W sonecie podmiot liryczny wypowiada się w imieniu całej ludzkości („was sind wir Menschen”), ale mimo to w jego kontemplacji można zauważyć samotność. Być może jest to osamotnienie ludzkości jako przemijalnego punktu w pustce wszechrzeczy. W adaptacji muzycznej sytuacja ulega zmianie, gdyż między zwrotkami a pierwszym dwuwierszem refrenu następuje zmiana intonacji, co stwarza wrażenie dialogu.

Pierwszy głos cechuje melancholia i smutek wynikający z bezsilności wobec przemijania. W drugim czuć trwogę i rozpacz. Inny charakter ma druga część refrenu, którą odśpiewuje chór. Mimo świadomości marności w głosach chóru słyszać otuchę. W szczególności w spokojnie wybrzmiewającym wersie „Gleich wie ein eitel Traum” wieńczącym cały utwór. Efekty te wzbudzają w trakcie odbioru inne emocje niż podczas czytania wiersza, rozszerzając wydźwięk tekstu wyjściowego.

Wnioski

Słuchanie muzyki zespołu Leichenwetter może nieść ze sobą szereg korzyści. Pozwala na poznanie utworów mniej znanych autorów lub mniej rozpoznawalnych wierszy szerzej znanych twórców. Poszerza horyzonty w obcowaniu z niemiecką poezją wieków minionych. Współczesna instrumentalizacja i akcenty proponowane w nowoczesnych wykonaniach umożliwiają odbiorcy dostrzeżenie aktualności niektórych motywów. Śmierć, miłość, marność, strach, duchowa rewolucja – to problemy, które towarzyszą ludzkości również w dzisiejszych czasach i spojrzenie dawnych twórców, w odświeżonej przez muzyczne wykonania wersji, może pomagać w ich zrozumieniu we współczesności. Podobnie sprawa ma się z reinterpretacją utworów szerzej znanych, a nawet omawianych w toku edukacji, dzieł. Pozwala to pogłębić własny odbiór tekstu o niuanse dające się wychwycić dzięki interpretacji muzycznej. W przypadku odbiorców opornych wobec liryki omawianej w szkołach może być to zachęta do zrewidowania poglądów na jej temat. Byłoby to szczególnie wartościowe dla odbiorców, którzy w toku edukacji mają poznać i zrozumieć koncepcję dialogu współczesnych środków wyrazu artystycznego z tradycją literacką. Mogłoby to funkcjonować na podobnej zasadzie co pokazywanie uczniom lub studentom interpretacji klasycznych powieści w postaci współczesnych adaptacji filmowych. Przykładowo, omówienie w trakcie zajęć dotyczących *Króla Olch* J. W. Goethego zarówno klasycznej adaptacji Franza Schuberta, jak i metalowej wersji zespołu Leichenwetter, dałoby uczestnikom możliwość odbioru utworu w skrajnie różnych stylistykach.

Współczesna muzyka może stanowić furtkę do świata poezji wieków minionych. Synteza, jakiej dokonuje zespół Leichenwetter niewątpliwie poszerza horyzonty odbiorców, zarówno fanów „ciężkiego brzmienia” w kierunku klasycznych dzieł lirycznych, jak i na odwrót. Inną zaletą, jaką niesie ze sobą słuchanie ich wykonań jest zapamiętywanie tekstu. Pamięć słuchowa może być pobudzana do efektywniejszego działania przez obcowanie z materiałem łączącym tekst z melodią i rytmem. Co prawda aby wiersze mogły zostać przetworzone na utwory

muzyczne, muszą zostać odpowiednio dostosowane do muzycznej formy – jak widać na przykładzie wiersza *Menschliches Elende*, nie tracą jednak zbyt wiele w tym procesie. Zmiany ograniczają się najczęściej do zamiany kolejności wersów. Zostają wyszczególnione strofy i refreny, co sprawdza się w przypadku zarówno rytmicznie uregulowanych form (np. sonety Andreasa Gryphiusa), jak i wierszy białych.

Warta odnotowania jest wierność zespołu wobec tekstów wyjściowych i poszanowanie dla dorobku ich autorów, które widoczne są na przykładzie analizy aranżacji sonetu Andreasa Gryphiusa *Menschliches Elende*. Mimo stosunkowo niewielkich ingerencji w tekst możliwa jest częściowa zmiana jego oryginalnego wydźwięku. Widać to w budowaniu z wersów refrenu w sposób odwrotny niż wyjściowo, co prowadzi do zmiany roli pytania retorycznego. W oryginale pozostawia ono odbiorcę z poczuciem marności i przemijalności ludzkiej egzystencji, i w pewien sposób pozostaje otwarte. W aranżacji muzycznej następuje po nim odpowiedź, w formie głębszej refleksji na temat przemijania. Zastosowanie frazy z wersu dziewiątego: „Gleich wie ein eitel Traum” przy subtelnym akompaniamencie syntezatorów dodaje końcówce utworu lekkości. Pozwala to wybrzmieć trudnej tematyce, której wtórowało mocne brzmienie. Jednakże dalej wyrażone jest uczucie beznadziei i marności. Wynika z tego, że muzyczna oprawa nie zmienia samego wydźwięku utworu, gdyż nie ingeruje w treść. Ukierunkowuje jednak lekko odbiór, ponieważ za pomocą muzycznych środków oraz dzięki zastosowaniu innego niż oryginalne następstwa wersów – na inne aspekty kładzie nacisk. Jest to ciekawe doświadczenie dla interpretatora, bo pozwala spojrzeć na tekst wyjściowy z innej perspektywy. Adaptacje muzyczne, często korzystające z nowoczesnych form wyrazu, poszerzają rozumienie tekstu o nowe konteksty, które nie zostały przewidziane przez autora. Uświadamia to, że często dzieło literackie nie ma zamkniętej struktury, że jego interpretacja jest uzależniona od badającego. Nie sposób zamknąć dyskusji na temat dzieła, gdyż coraz nowsze adaptacje, korzystające z wcześniej niedostępnych środków, podejmują ją na nowo.

Zespół Leichenwetter prezentuje ciekawe podejście do liryki. Może to oddziaływać pozytywnie na odbiorcę i wzbudzić w nim zainteresowanie utworami, na które nie natrafiłby pewnie, nie słuchając tego zespołu. W dzisiejszym zglobalizowanym świecie pierwsze wrażenie jest kluczowe, gdyż to ono sprawia, że człowiek zatrzymuje się, obcuje z czymś dłużej. Muzyka ze swej natury ma dużą siłę przyciągania, a w przypadku nietypowej koncepcji na siebie może wzbudzić zainteresowanie i zachęcić do zgłębienia tematu. Mocna muzyka metalowa połączona z liryką dawno zmarłych poetów niemieckich tworzy mieszankę, która przy pierwszym kontakcie może sprawiać wrażenie dysonansu. Jednakże po bliższym zapoznaniu się z twórczością zespołu Leichenwetter i przy zrozumieniu założeń takiego połączenia można osiągnąć korzyści osobiste, a nawet skłonić innych do zainteresowania się poezją czy muzyką metalową.

Bibliografia

Chrzastowska Bożena (1994), *Współczesne czytanie poezji w szkole*, „Rocznik Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza”, t. XXIX, s. 97–111.

Źródła internetowe

Myśliwiec Hubert (2012), *Neue Deutsche Härte*, <http://meakultura.pl/arttykul/neue-deutsche-harte-359> (dostęp: 17.01.2021).

Oficjalna strona zespołu Black Sabbath, <https://www.blacksabbath.com/> (dostęp: 15.05.2021).

Oficjalna strona zespołu Leichenwetter, <http://leichenwetter.com/> (dostęp: 17.01.2021).